

Zdravko Mužinić

OBITELJ KARAMAN — JEDNA OD MARKANTNIJIH SPLITSKIH OBITELJI

Uz neke druge splitske obitelji, u javnom životu našega grada a donekle i našega naroda uopće istakla se mnogo i obitelj Karaman. Ne samo, uostalom, markantna i istaknuta nego i dosta stara obitelj... Genealogija Karamana (koju nam je susretljivo ustupio na uvid njihov potomak sudac Eduard Karaman) počinje, naime, još s drugom polovinom XVII stoljeća. Iako to nije, naravno, i stvarni njihov početak...

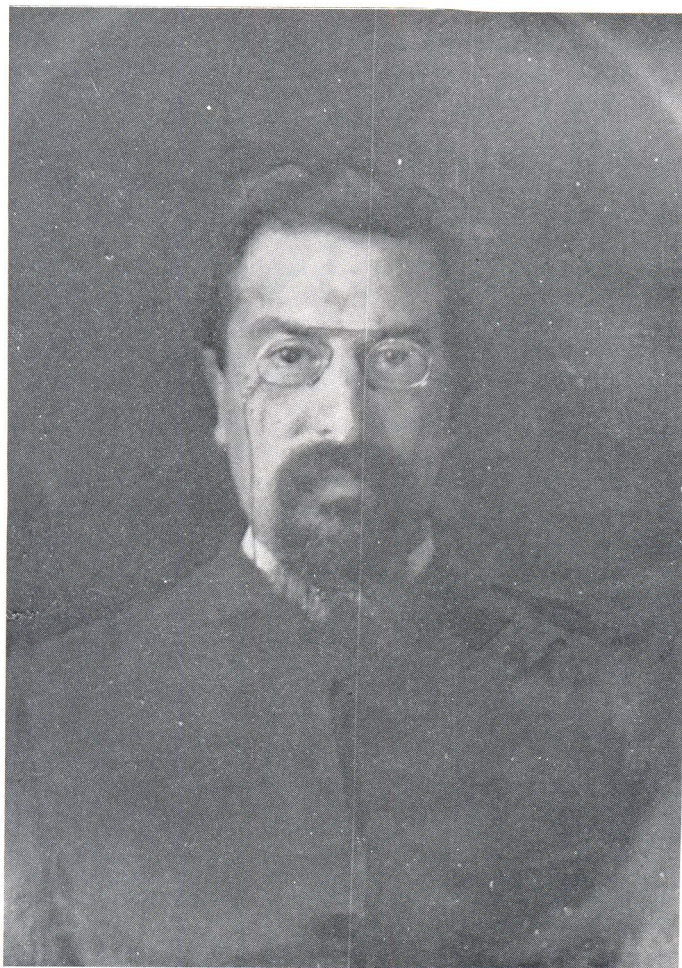
Ipak, najznačajnije doprinose ovom gradu a pomalo i cijelom našem narodu počeli su davati počevši od polovine i još više tijekom druge polovine prošlog stoljeća. Uskoro Karamani postaju i istaknuti intelektualci, pravnici posebno, štoviše doktorirani pravnici, odvjetnici, suci, sudski savjetnici, pa liječnici. Zanimljivo je također i to da su neki članovi pokazivali afinitet i prema prirodnim znanostima kao i glazbi, tu su, dalje, i dva istaknuta povjesničara itd. Spomenimo još da Karamanima dugujemo i neka splitska — i ne samo splitska — graditeljska ostvarenja, od njih je ponikao i pionir filma, značajan i u širim jugoslavenskim razmjerima, odnosno vlasnik prvog splitskog kina, dalje pionir vatrogastva, odnosno poznati sakupljač splitske narodne poezije, a time sigurno nismo iscrpili sva ostvarenja i preokupacije članova te zanimljive porodice.

Iako to ne mora biti nipošto mjerilo vrijednosti, zanimljivo je da u Indexu »Povijesti Splita« G. Novaka ima čak deset pripadnika prezimena »Karaman«.¹⁾

Premda ni to ne mora biti znak stvarnog »intelektualizma«, bio je čest slučaj, kao npr. kod sinova Dujma Karamana, odnosno sinova dra Srećka, da od četiri sina sva četiri imaju doktorske titule...

Zapinje za oči, međutim, da su se u nekom smislu istakli i neki ženski članovi. Palmina, glasovita ljepotica, koja je umrla mlada od boginja (1864) a za njom svojevoljno uskoro i njezin vjerenik (on se, naime, bio zamotao u iste plahte, da se zarazi i umre), ušla je u narodnu pjesmu (tu je pjesmu zabilježio opet njihov prezimenjak Dujam Srećko u jednoj zbirci narodne poezije). Anka (Netty) bila je npr. životna suputnica dra Ante Trumbića. Tu je, dalje, Vjera, poznata pijanistkinja i glazbeni pedagog, pa Marica koja je bila supruga diplomate i književnika Milovana Tommasea. I najzad njezina kći Justina-Cici (koja nije, dakako, rođena Karaman), talentirana umjetnica i književnica.

No što bi ovdje trebalo posebno istaknuti je da su oni izuzetno voljeli svoj grad a i svoj — hrvatski — narod uopće i nisu žalili nikakvih žrtava da doprinesu napretku rodnog grada a u prvom redu njegovoj slobodi. Istakli su se tako mnogi od njih najprije u borbi za ponarodenje splitske općine a protiv autonomaških presizanja na ovaj grad tijekom druge polovine prošlog stoljeća i pri tome koji od njih čak i direktno izložio svoj život, a angažirao se koji Karaman i protiv talijanskih presi-

Vlaho Bukovac, dr Srećko (Fortunato) Karaman

zanja poslije završetka prvog rata 1918. i dalje. Svakako, osim protiv Talijana, borili su se Karamani i protiv Austrije i za ujedinjenje s ostalim jugoslavenskim narodima, no kad su vidjeli da to nije ono što je očekivao hrvatski narod, neće oni kriti svoja protuunitaristička raspoloženja.

S tim u vezi značajno je da se, uz oblik »Caraman«, rano javlja i oblik »Karaman«. No našao bi se i koji paradoks. Vjekoslav npr. koji je veći dio života proveo u Trstu a tu i umro u oporuci iz 1888. potpisuje se »Karaman«. A Dujam nešto ranije u svojoj oporuci 1871. odnosno u dopuni oporuke 1877. upotrebljava neočekivan oblik »Caraman«.

Obiteljska kuća Karaman, točnije Dujma i poslije njegovih sinova dra Srećka i dra Eduarda, nalazila se na uglu Nodilove i I. L. Lavčevića (isprva se u kuću ulazilo iz Nodilove; tu je inače bilo sjedište »Prve pučke dalmatinske banke«, a uz tu kuću na prostoru pošte držao je Josip-Bepo neko vrijeme ljetno kino) Obiteljska kuća Nikoline loze bila je u Sinovčića ulici.

Evo genealogije (djelimične) te obitelji s njezinim značajnijim članovima iz četiri generacija u toku XIX i XX stoljeća:

I generacija	Nikola	Dujam	Antun
II generacija	Pjero prof. Luka Josip (Bepo) Bone Mitre Palmina	dr Srećko dr Eduard dr Vjekoslav dr Felice	Vicko Dujam Srećko Luigja
III generacija	Lukini sinovi dr Stanko Krešo Mirko kćerke Josipa (Bepa): Marica Anka prof. Vjera	djeca dra Srećka: dr Duje dr Ivo (Gino) dr Ljubo akademik dr Vjeko Anka (udana Trumbić) Zora Darinka djeca dra Eduarda: dr Dujam inž. Eduard Ivan Ugo (Hugo) Srećko (Felice) Etelka Dora	
IV generacija		djeca Ugova: Ksenija sudac Eduard inž. Niko djeca dra Ljube: Iljko dr Igor	

Evo podataka o nekim značajnim pripadnicima te obitelji (do kojih smo uspjeli doći):

Već prva generacija, tj. generacija koja je rođena prvih godina odnosno prvih desetljeća XIX stoljeća dala je dva markantna i istaknuta pripadnika, dva brata: Dujma i Antuna, po zanimanju građevinska poduzetnika — a inače i posjednika — a uz to vrlo istaknuta u javnom posebno političkom životu grada druge polovine XIX stoljeća u povodu borbi za hrvatsku općinu (treći i najstariji brat Nikola manje je značajan).

Tu je najprije DUJE (1809—1885) — kao poduzetnik izgradio je vojarnu Gripe i još neke objekte u Splitu pa i izvan Splita — koji je najprije sudjelovao u radu općine i općinske uprave oko 1865. i kasnije, odnosno nakon raspuštanja općine 1880. i dalje. Njegovo ime nalazimo u više inicijativnih odbora i društava: još 1851. član je »Društva akcionara za gradnju novoga kazališta«, dalje, skupa s bratom Antunom, jedan je od osnivača »Prve pučke dalmatinske banke«, susrećemo ga i u odboru za osnutak vatrogasnog društva (zajedno s drom Lujom Karamanom) i najzad jedan je od prvih članova »Slavjanske narodne čitaonice«, a time zacijelo nismo iscrpili dija-pazon interesa i preokupacija te agilne ličnosti.²⁾

Spomenimo još samo to da je Dujam na neki način ušao i u likovnu umjetnost utoliko što ga je za kratkog boravka u Splitu portretirao — čak u nekoliko varijanata — slikar Vlaho Bukovac.

Ništa nije manje angažiran u javnom životu a prije svega bio je i on istaknut rodoljub i najmlađi brat ANTUN (1822—?), za kojega u »Indexu« »Povijesti Splita III« G. Novaka nalazimo oznaku »splitski narodnjak« (iako istu oznaku zaslužuje i spomenuti brat Dujam), koji je također nazočan u svim važnijim rodoljubnim akcijama, društvima, odborima i slično druge polovine XIX stoljeća. Bio je npr.

član »Promicateljnog odbora« za osnutak »Slavljanske narodne čitaonice«, pa — kako čusmo — i jedan od osnivača »Prve pučke dalmatinske banke« i najzad član uprave »Slavjanskog napretka«.3) To bi bilo na žalost sve što smo uspjeli pronaći o ovom agilnom rodoljubnom pregaocu u kojem bi sigurno trebalo još štošta reći.

U drugoj generaciji istakli su se — i oni pretežno u rodoljubnom smislu u povodu borbi za splitsku općinu — najprije dva Dujmova sina: dr Srećko (Fortunato) i dr Eduard (Vjekoslav i Felice su umrli u Trstu).

Dr SREĆKO (FORTUNATO) (1840—1904), poznati odvjetnik koji se bavio i nekim privrednim problemima — i o tome tiskao neke brošure — npr. Vinskom klauzulom, pa agrarnim kreditima, zadrugarstvom i slično,4) no i njega istaći treba osobito s preporodnim nastojanjima u vezi. Treba svakako reći da se u toj surovoy i beskompromisnoj borbi, kad autonomaška rulja nije zazirala ni od tvornih napada na narodnjake, on u dva navrata i fizički pa i životno izložio i u jednoj prilici bio i teže povrijeđen.

Angažirao se taj vrlo rodoljub posebno u povodu ustanka u Hercegovini (pismo Carla Faelle dru Srećku, Novak, str. 295 i 296) i još više u trenutku raspuštanja općinske uprave 1880, odnosno u povodu samih izbora 1882, pa ćemo njegovo ime naći najprije u Izbornom proglašenju narodnog odbora 1881. pa u povodu samih izbora kad je istaknut kao narodnjački kandidat i kao takav i izabran u drugom izbornom tijelu.5)

U mandatnom razdoblju 1883—1889 — uz drugih šest istaknutih rodoljuba — bio je saborski zastupnik sa splitskog područja za Dalmatinski sabor u »kuriji vele-poreznika« i dr Srećko Karaman.6)

Novak smatra dra Srećka — kao i brata mu Eduarda — jednim od »prvaka« preporoda u Splitu.7)

I njega je portretirao Vlaho Bukovac.

Njegov brat EDUARD (1849—1923), po zvanju liječnik, točnije neko vrijeme sreski liječnik u Splitu, rano će napustiti liječničko zanimanje da bi se posvetio potpuno svom hobiju — skupljanju i proučavanju kukaca koleotera. Bavio se, međutim, time vrlo ozbiljno pa i strastveno i afirmirao se — i to ne samo u našem nego i u evropskim relacijama — kao istaknut entomolog, a s tim u vezi on se i dopisivao s nizom poznatih evropskih entomologa i prava je šteta što njegova korespondencija nije sačuvana. Njegovu bogatu zbirku kukaca koleotera preuzeo je »Prirodoslovni muzej«.8)

Svakako, u trenutku borbe za nacionalni identitet Splita nije ni Eduard stajao, dakako, skrštenih ruku, nego se i on u toj borbi intenzivno i beskompromisno založio zbog čega Novak i njega smatra jednim od »prvaka« preporoda u Splitu (čak ga u popisu na str. 355 stavlja prije dra Srećka), a slično konstatiraju i neki drugi autori.9)

Recimo još da je dr Eduard doprinio i izgradnji kazališta utoliko što se obavezao na kupnju jedne lože u kazalištu koje se tada imalo graditi (sačuvan je ugovor o kupnji te lože koji se nalazi kod suca Eduarda).

Od ostalih pripadnika druge generacije istaknuo se i Nikolin sin LUKA (1855—1930), po zvanju profesor — služio je kratko vrijeme u Splitu10) a sidro je bacio u Sarajevu — štoviše bio je nesvakidašnji profesor koji je postao i ravnatelj gimnazije u Sarajevu, a uspio je tiskati i par brošura namijenjenih pretežno omladini ali i koju stručniju brošuru.11) Iako je i po tim kvalitetama taj pripadnik te obitelji zaslužio da ne bude zaboravljen, u analima Splita ostao je on u prvom redu kao osnivač vatrogasne čete u našem gradu — ispit iz vatrogasnih vještina položio je još kao student u Grazu.

No kako će se nadobudni rodoljubni predsjednik (a ne treba zaboraviti da je i inače riječ o rodoljubnom društvu) takvim svojim istupima uskoro zamjeriti austrijskim vlastima, on će ubrzo morati pakovati kofere i napustiti rodni grad.12)

Zanimljiva i prilično svestrana ličnost bio je i njegov mlađi brat JOSIP-BEPO (1864—1921). Po zanimanju knjižar i nakladnik, a po pogledima — kao manje-više svi Karamani — rodoljub, izraziti rodoljub, Hrvat, a u vremenu velikih nada i općeg jugoslavenskog zanosa uoči prvog rata i Jugoslaven, neprijatelj s jedne strane Talijana a s druge crno-žute monarhije... Odigrala je u rodoljubnom smislu — kako navodi Frano Ivanišević — naročitu ulogu njegova knjižara za drugog balkanskog rata (nalazila se tada na Pjaci) kad je na zemljovidu u svojoj knjižari postavio on trobojne zastavice kao oznake osvojenih mjesta, tako da su prolaznici mogli radosno pratiti kako se te zastavice pomiču i kako srpska vojska napreduje.13)

Po svojim sklonostima predstavio se Josip kao višestruko složena ličnost utoliko što je imao nekoliko afiniteta odnosno hobija, a među njima zaokupila ga je posebno umjetnost koja se rađala tih godina: film, pa je čak snimio prve dokumentarce — po njima je dobio ugledno mjesto i u jugoslavenskim razmjerima — a rano je otvorio i kino — prvo kino u našem gradu.¹⁴⁾

Njihov mlađi brat MITRE (1873—1963), trgovac po zanimanju, istakao se kao preparator rijetkih i lijepih životinja, no još i više nego preparator možda proćuo se kao zaljubljenik — pa i zavodnik, o čemu je ostavio iza sebe brojn priče a ušao je i u narodnu pjesmu.

Dobila je ta obitelj i u Antinu sinu DUJMU SREČKU (1856—1927) još jednu zanimljivu ličnost, a prije svega zaljubljenika knjige, u prvom redu povijesti i narodne pjesme. Ostavio je iza sebe Dujam Srečko trag po tome što je, impresioniran ljepotom splitske narodne pjesme, sakupljao i bilježio pjesme do kojih je mogao doći koje će onda izdati u knjizi »Mosorska vila ili sbirka narodnih pjesama sakupljenih u Spljetu« koja će knjiga doživjeti dva izdanja. Motivirala ga je za taj rad opet zacijelo ljubav prema rodnom gradu, bar sudeći po toplo sročenoj posveti knjizi »Svom rođenom gradu Spljetu plemenitom u znak sinovske harnosti.«¹⁵⁾ Dujam Srečko jedini je od Antunove loze o kojemu nešto znamo; ostalim nismo uspjeli čak ući ni u trag.

Treća generacija dala je također nekoliko nesvakidašnjih i izuzetnih ličnosti. Najznačajniji među njima neosporno je dr LJUBO (1886—1971), akademik, konzervator u Splitu a potom u Zagrebu, arheolog i povjesnik, još više povjesnik umjetnosti posebno Dalmacije, autor niza rasprava i knjiga, o kojemu, zapravo, ne treba mnogo ni govoriti jer je riječ o poznatom znanstveniku u osobi kojeg je ta obitelj dala najznačajnije znanstveno ime. Tu je dalje dr STANKO (1889—1959), istaknut zoolog, znanstveni suradnik Prirodoslovnog muzeja u Skoplju, autor radova s područja ihtiologije i herpetologije, pa UGO (1882—1972), sudski savjetnik, koji je kao sudski pripravnik na poziv tamošnjih rodoljubnih organizacija otišao 1909. da radi u Istru, a kad se 1919. u Puli, nakon okupacije Istre, usprotivio zabrani hrvatskog jezika kao službenog, bio je suspendiran, lišen prava na plaću, uhapšen i interniran na Sardiniju (njegova je obitelj pak morala bježati pred odmazdom talijanske rulje iz Pule¹⁶⁾), odnosno SREČKO (1890—1973), glazbeni pedagog koji je kao student u Beču 1912. zbog sudjelovanja u demonstracijama protiv Austrije a za Kraljevinu Srbiju i oslobođenje jugoslavenskih naroda bio je osuđen na kaznu zatvora.¹⁷⁾ Od ostalih pripadnika treće generacije spomenimo još dra IVU (GINA), poznatog odvjetnika, pa dva liječnika dra DUJU, otorinolaringologa, i dra DUJMA, internistu.

U četvrtoj generaciji ističu se Ugovi sinovi EDUARD, poznati splitski sudac, pa mlađi sin dipl. inž. NIKO, kemičar metalurg, jedan od najpoznatijih stručnjaka za metale u našoj zemlji, autor niza rasprava, knjiga i udžbenika (živi inače u Beogradu), pa sinovi dra Ljube prof. dr IGOR, poznati povjesnik, odnosno dipl. pravnik ILJKO.

A da i ne govorimo o onim pripadnicima četvrte generacije koji su potekli od ženske loze pa ne nose prezime »Karaman«, kao što je spomenuta slikarica i pjesnikinja JUSTINA-CICI SURSOCK r. Tommaseo (živi u Kairu), odnosno prof. dr SIBE MARDEŠIĆ sin Anke, poznati matematičar i profesor zagrebačkog Prirodoslovnog fakulteta.

Dr Ljubo Karaman

- 1) Evo tih pripadnika obitelji Karaman: Karaman Antun, Karaman Dujam, Karaman Duje, Karaman dr Eduard, Karaman Ivan, Karaman dr Lujo, Karaman Luka, Karaman Petar, Karaman Roko, Karaman dr Srećko (Fortunato). Eduard Karaman smatra da je Dujam i Duje ista osoba.
Od spomenutih pripadnika obitelji Karaman nismo uspjeli pobliže odrediti Ivana i Roka, a nismo sasvim na čistu ni za Petra odn. dra Luju.
- 2) Te smo podatke crpli pretežno iz knjige »Povijest Splita III« G. Novaka, str. 274, 328, 344, 408, 422, 432, 455. i 461.
- 3) I te smo podatke crpli iz spomenute knjige, str. 273, 274, 313, 316, 455, 457.
- 4) Evo nekih od tih brošura: »Progettata vendita della possessione di Solta«, Split, 1893, »Lettera aperta all' onorevole signor dr. g. F. Bulat«, Split, 1893, »Zajmovne blagajne...«, Split, 1894, »La nostra agricoltura e il credito agrario«, Zadar, 1894, »Seoske zajmovne blagajnice«, Zagreb, 1895, »Le casse rurali...«, Zagreb, 1895, »Lettere sulla questione di Solta e sull' acqua del Jadro«, Split, 1902. (drugo izdanje), »La clausola dei vini«, Split, 1903, »Spalato e le sue antichità«, Split, ?
- 5) Za te podatke v. »Povijest Splita«, str. 295, 296, 344. i 355.
- 6) V. I. Perić, Zastupnici Splita i splitskog izbornog kruga u Dalmatinskom saboru i Carevinskom vijeću krajem 8. i početkom 9. desetljeća 19. stoljeća, Hrvatski narodni preporod u Splitu 1882, Split, 1982, str. 64.
- 7) V. »Povijest Splita III«, str. 355: »S druge strane narodnjaci su stajali čvrsti kao zid pod vodstvom svojih prvaka: Bulata, prof. Lovre Borčića, dra Ivana Mangera, Frane Bollanija, Ivana Brajevića, Petra Karamana, dra EDUARDA KARAMANA, dra Ivana Pervana, Kleme Kambera, dra Pave Kambera, Angjela Katalinića, Petra Katalinića, Luke Škarice, Vida Morpurga, dra Eduarda Tacconija, dra SRECKA KARAMANA, Stjepana Kolombatovića i toliko drugih.« (istakao Z. M.)
Petar Karaman bi mogao možda biti sin Nikole (Pjero)?
- 8) Prema obavještenju Eduarda Karamana.
- 9) V. F. Ivanišević, Narodni preporod u Dalmaciji, str. 97: »U tom kolu isticali su se: prof. Lovro Borčić, dr Ivan Mangjer, dr Eduard Tacconi, dr SRECKO i dr EDUARD KARAMAN itd.« (istakao Z. M.)
- 10) To je onaj prof. Karaman sa fotografije profesorskog zbora Velike realke šk. god. 1883/84, vidi »Hrvatski narodni preporod u Splitu 1882«, Split, 1982, str. 60.
- 11) Evo nekih od tih brošura: »Anatomijsko obilježje drveća...«, Sarajevo, 1895, »Pravila zdravlja za školsku omladinu«, Sarajevo, 1912, »Tuberkuloza«, Sarajevo, 1912, »Katekizam dobre društvenosti«, Split, 1925.
- 12) Poblize o prof. Luki Karamanu v. Kečkemet, Dobrovoljno vatrogasno društvo u Splitu.
- 13) V. F. Ivanišević, Narodni preporod u Dalmaciji, str. 103.
- 14) V. Kečkemet, Počeci kinematografije i filma u Splitu.
- 15) (I D. S) Karaman tiskao je neke brošure i to pretežno o narodnoj poeziji: »Marco Kraljević, l' eroe della poesia popolare slava«, Trieste, 1883, »Andrea Kačić Miošić e i suoi canti«, Pola, 1889, »Gli Slavi e la poesia popolare«, Split, 1899, »Prva hrvatska akademija i gospodarsko društvo u Spljetu«, Split 1899
- 16) Prema obavještenju Eduarda Karamana.
- 17) Prema obavještenju Eduarda Karamana.
- 18) Fotografija: Vlaho Bukovac, Dr Srećko Karaman je iz stare zbirke fotografija Galerije umjetnina.

P.S. Osjećam ugodnu dužnost da srdačno zahvalim sucu Eduardu Karamanu, koji mi je dao na uvid genealogiju svoje obitelji i pružio brojne podatke o svojim precima, a zahvalnost dugujem i prof. Vjeri Sokolić, prof. dru Igoru Karamanu i inž. Mladenu Andreisu koji su me također zadužili pri pisanju ove radnje.

Literatura:

- G. Novak, Povijest Splita III, I izdanje, MH, Split, 1965.
 F. Ivanišević, Narodni preporod u Dalmaciji. Split u narodnoj borbi, Split, 1932.
 D. Kečkemet, Dobrovoljno vatrogasno društvo u Splitu, Split, 1955.
 D. Kečkemet, Počeci kinematografije i filma u Dalmaciji, Split, 1969.
 Hrvatski narodni preporod u Splitu 1882, Društvo prijatelja kult. baštine, Split, 1982.